

JAK ČELIT RIZIKU POVODNÍ A ZMĚNĚ KLIMATU: PŘÍZPŮSOBENÍ SE NARŮSTAJÍCÍM RIZIKŮM V POVODÍ LABE

1. Výchozí situace

Povodí Labe je čtvrtým největším povodím Evropy s cca 25 miliony obyvatel. Extrémní povodeň v roce 2002 si vyžádala mnoho lidských životů a škod na budovách a kulturních stanicích v Německu a v Čechách, a mnoho postižených osob by na to nejradyji úplně zapomnělo. V dubnu 2005 se však nebezpečí dalších katastrof projevalo znovu. Po menších povodních v letech 2008 a 2009 pak v červenci a srpnu 2010 došlo ke zničujícím záplavám v Sasku, severních Čechách a Polsku, které jasně ukázaly, že riziko živelních pohrom se nezmenšuje. Výzkum klimatu vychází v současné době jednoznačně z toho, že do budoucna je třeba počítat s ještě silnějšími přívalovými dešti následujícími po obdobích sucha. Proto je třeba dlouhodobě promýšlet a plánovat, jak čelit aktuálním a budoucím rizikům

ohrožujícím lidské životy, majetek, životní prostředí, kulturní dědictví a ekonomiku.

Od roku 2002 bylo přijato mnoho opatření. Např. české kraje podél Labe a německé spolkové země od roku 2003 intenzivně spolupracují na přeshraničních projektech prevence rizika. Nicméně tlak na využití území a ekonomické zájmy v oblastech ohrožovaných povodněmi vedou nadále k nedostatečnému respektování rizik při vydávání rozhodnutí o umístění staveb.

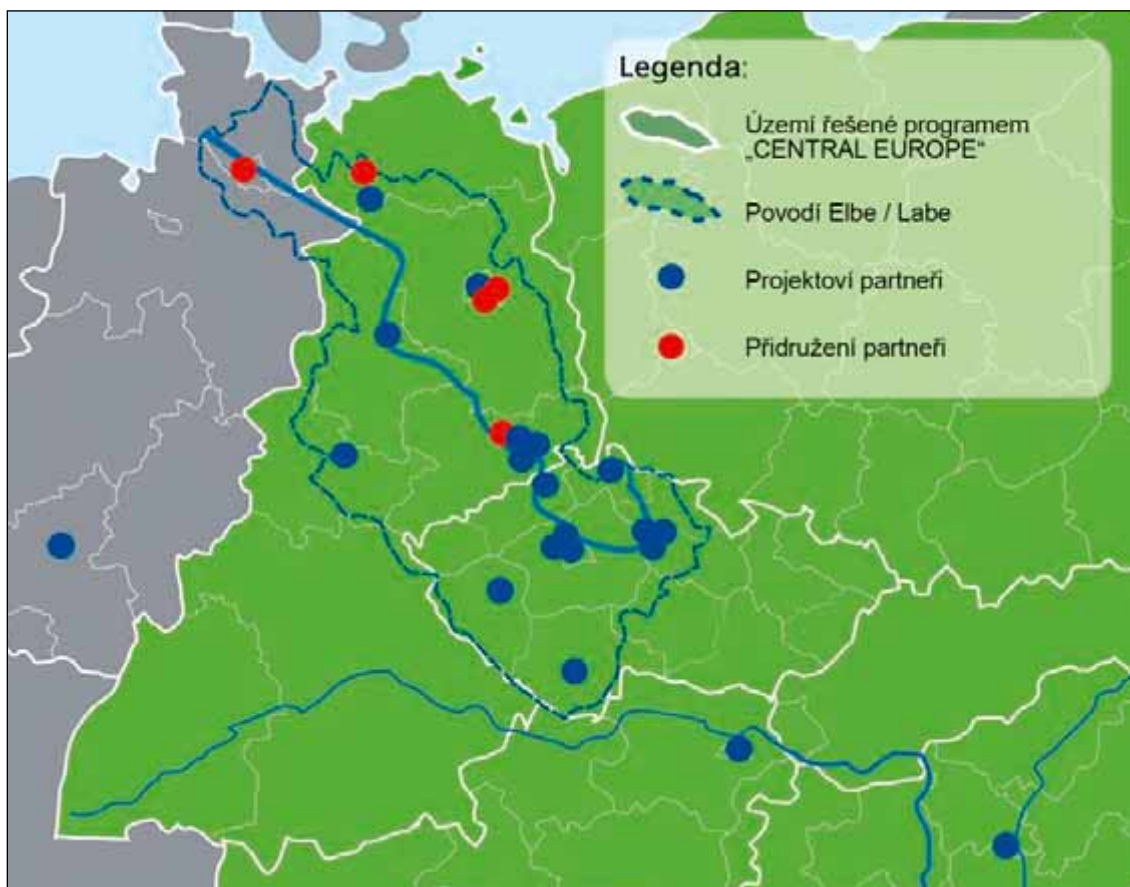
Také směrnice EU o vyhodnocování a zvládání povodňových rizik z roku 2007 vyžaduje intenzivnější spolupráci všech aktérů v porúčích. Směrnice je při formálních procesech na úrovni státních orgánů sice již uplatňována, ale nové požadavky na mezinárodní spolupráci zesilují nutnost vytvoření a zdokonalování odborných

a správních sítí zaměřených na téma přizpůsobení se povodňovým rizikům. K tomuto účelu byl v roce 2008 zahájen projekt INTERREG IVB LABEL „Přizpůsobení se riziku povodní v infiltračním území LABE – ELBE“.

2. Vytýčení cíle projektu

Pro realizaci projektu LABEL se spojilo 20 partnerů ze 4 zemí (viz obr. 1) za účelem managementu (*vyhodnocování a zvládání*) rizika povodní a změny klimatu. V návaznosti na předcházející projekt ELLA bude nyní v projektu LABEL pomocí převážně územněplánovacích nástrojů položen základ pro udržitelný rozvoj regionu.

Kooperační program Evropské unie INTERREG IVB pro střední Evropu (Central Europe) podporuje nadnárodní ekonomický, ekologický a sociální rozvoj ve střední Evropě. Spolupráce

Obr. 1: Umístění projektových partnerů v území řešeném programem a v povodí Labe

v tomto prostoru pokrytém programem byla zahájena už na začátku devadesátých let (INTERREG IIC – INTERREG IIIB CADSES) a nadále pokračuje. S přihlédnutím k aktuálním cílům politiky územní soudržnosti Evropské unie je tento program pro střední Evropu v aktuálním období 2007–2013 ještě více orientován na výsledky.

LABEL přistupuje k řešení napříč obory. Z hlediska zvládání rizik se zabývá především plánováním územního rozvoje, cestovním ruchem a lodní dopravou (viz obr. 2). Východiskem je přitom spolupráce územního plánování a vodního hospodářství. Projekt si stanovil následující nadnárodní cíle:

- Společná strategie ke sjednocení systémů a nástrojů managementu rizik a společné vyhotovení map ve spolupráci vodního hospodářství, územního plánování a uživatelů území.
- Testování a odsouhlasení metod zvládání rizik (také v povodí Duna-je a Dyje) s přihlédnutím k aspektům změn klimatu.

- Společná strategie k přizpůsobení využití území v prioritních hospodářských odvětvích (cestovní ruch, lodní říční doprava) riziku povodní a realizace příkladných řešení.

- Příspěvky k realizaci relevantních evropských směrnic na téma povodně a voda.

Projektové činnosti byly zahájeny koncem roku 2008 a budou ukončeny do začátku roku 2012. Vedoucím partnerem projektu je Saské státní ministerstvo vnitra, které je nejvyšším úřadem pro územní plánování ve Svobodném státu Sasko.

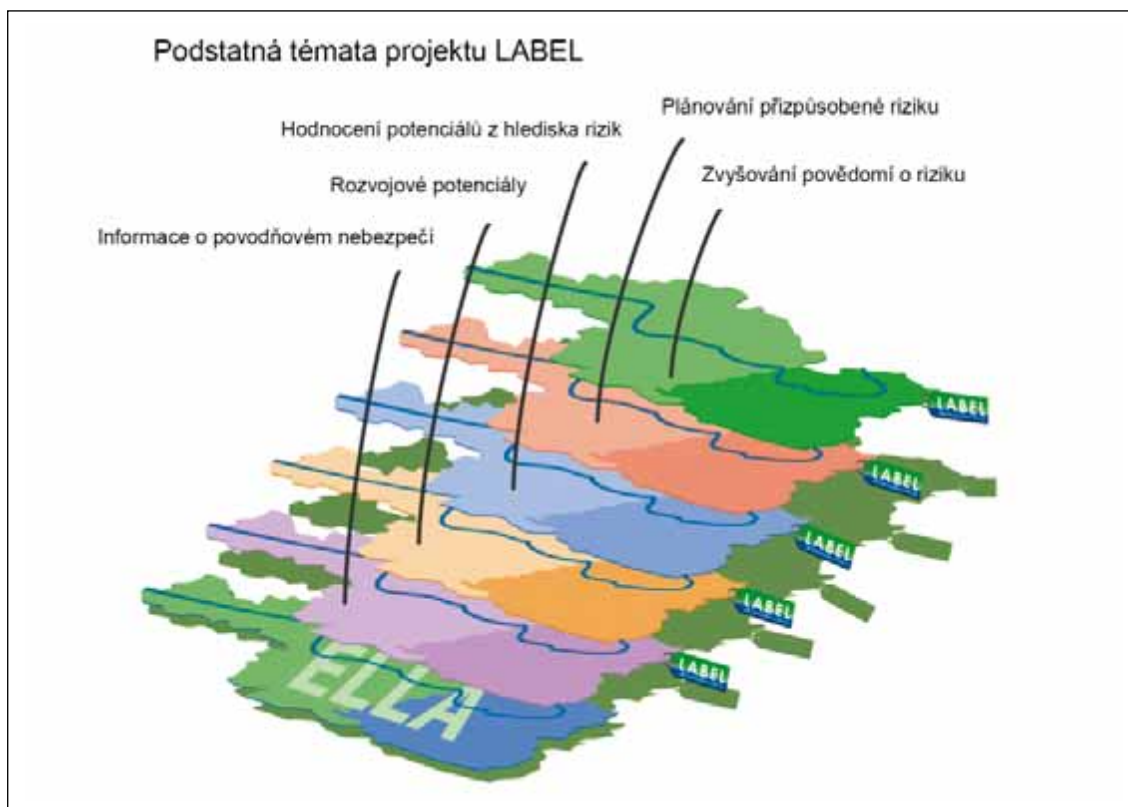
3. Aspekty územního plánování pro ochranu proti povodním v oblasti Labe

Veškeré způsoby využití území podél řeky jsou vystaveny vysokému riziku povodní. Přitom dochází snadno ke střetům mezi prevencí rizika, cestovním ruchem, dopravou a rozvojem sídel. Labe a jeho přítoky totiž na jed-

né straně poskytují atraktivní plochy pro hospodářský rozvoj celých regionů; zvláště zajímavé jsou plochy v blízkosti řeky pro rozvoj turismu, ale i pro zachování Labe jako mezinárodní dopravní cesty s přístavy jako důležitými překladišti, a tudíž i motory ekonomického rozvoje. Na druhé straně však rozvoj sídel v sobě skrývá potenciální konflikty, protože bydlení u řeky je atraktivní a přitahuje investory. Rozšiřování sídlišť v oblastech ohrožených záplavami proto nadále pokračuje.

3.1 Ekonomický rozvoj vzhledem k rizikovým aspektům, na příkladu cestovního ruchu a lodní dopravy

V jednom ze stěžejních bodů projektu je pro různé regiony podél Labe provedena analýza rozvojových potenciálů cestovního ruchu a odvětví na něm závislých. Přitom mají být vzorově pro tento způsob využití (resp. pro tento druh rizika ve smyslu směrnice EU

Obr. 2: Podstatná témata projektu LABEL

o vyhodnocování a zvládnání povodňových rizik) posouzena také aktuální a budoucí rizika. Cílem různých pilotních akcí je vývoj vzorových alternativ adaptačních opatření pro ekonomiku cestovního ruchu, resp. pro jeho infrastrukturu, která zároveň vyhoví jak nutným potřebám ekonomického rozvoje v prostoru poříčí, tak i požadavkům na prevenci rizika.

Ekonomické potenciály poříčí Labe jsou podstatnou měrou dány ekonomikou dopravy, dopravní dostupností pro osoby a zboží a také bezpečností dopravy. Zároveň však jsou i tyto aspekty rizikovými faktory, které musejí být zahrnuty do hodnocení povodňového rizika: V projektu LABEL je na příkladu lodní dopravy po Labi posuzováno povodňové riziko v kontextu s ekonomickým potenciálem zvýšeným v důsledku intenzivnějšího využití území. Sporným tématem zplavnění Labe se LABEL v podstatě nezabývá, protože se jedná o politická rozhodnutí, která do hodnocení povodňového rizika nelze pojmout.

Výše popsané způsoby využití ploch a nároky na ně je třeba v zájmu zajištění

bezpečné ochrany proti povodním předvídatě koordinovat. Nástrojem k tomu je prevence prostřednictvím územněplánovacích ustanovení.

3.2 Územní plánování přizpůsobené riziku povodní

Další stěžejní bod projektu je proto zaměřen na snížení potenciálů rizika pomocí územně plánovacích nástrojů. V popředí zájmu jsou přitom otázky informování o riziku, řízeného využití ploch a řešení konfliktů týkajících se využití v oblastech ohrožených záplavami. V úzké spolupráci orgánů vodního hospodářství (pod Správou životního prostředí) a územního plánování by se mělo podařit najít na rozhraní nástrojů společný fokus. Právě k tomu jsou určeny pilotní akce, v nichž mají být vyvinuty a vyzkoušeny společné přístupy.

Ukázkou takové pilotní akce je příkladné zapojení obcí do managementu povodňového rizika v Sasku. Na pozadí je i nadále nepozastavené zvyšování potenciálu škod v oblastech ohrožo-

vaných velkou vodou v důsledku vykázaní a plánování nových stavebních ploch. Přestože územní plánování důsledně využívá své nástroje (např. restrikce v rámci regionálního plánu), nepodaří se vždy v zastavěném území zabránit navýšení rizika, a to zvláště v případě dalšího zvýšení hustoty stávající zástavby nebo v případě restrukturalizace využití stávajících nebo bývalých sídelních ploch.

Cílem pilotní akce je zamezit dalšímu nárůstu potenciálu povodňových škod. Přitom se provede přezkum ustanovení regionálního plánu, jimiž se reguluje využití ploch, a přezkum překážek, které obcím brání v lepší prevenci rizika v rámci regulačního plánování a rozvoje intravilánu. Dále by měly být projednány možnosti zlepšení rámcových podmínek pro obce. Přitom budou zohledněny jak lepší informační podklady (i v rámci plánování managementu rizik povodní pod Správou životního prostředí) a diferencované vstupní údaje z regionálních plánů, tak i lepší ekonomické nástroje. Tyto údaje vcházejí spolu s dalšími výsledky pilotních akcí do strategie projektu LABEL.

4. Závěry z projektu LABEL

Souhrnné výsledky projektu a zkušenosti z nadnárodní spolupráce budou v roce 2011 publikovány v podobě „Strategie LABEL“, ve které budou politikům, pracovníkům správy a zainteresované odborné veřejnosti zpřístupněny perspektivy rozvoje celého povodí Elbe-Labe, přizpůsobené povodňovému riziku. Strategie obsahuje několik základních komponent:

- **Management povodňového rizika:** Přístupy k hodnocení nebezpečí povodní, mapování a plánování správy povodňových rizik budou přehledně zobrazeny a porovnány.

- **Spory o využití a rozvojové potenciály:** Možnosti ekonomického rozvoje, především cestovního ruchu a lodní dopravy, jakož i územního rozvoje (viz též kapitola 3) budou zobrazeny pro celou infiltrační oblast Elbe-Labe.
- **Změna klimatu:** Vliv změn klimatu na posuzované obory činnosti bude objasněn.

V různých pilotních akcích byly vypracovány konkrétní adaptační návrhy, strategie a nástroje týkající se témat LABEL, které tvoří rozvojový rámec pro infiltrační oblast Elbe-Labe. Strategie LABEL vyvozuje závěry a dává doporučení pro budoucí využití území v rizikových oblastech, aby se tak snížilo riziko povodní a potenciály škod.

Nadnárodní zpracování má přitom zvláštní důležitost, protože izolovaná řešení na horním toku řeky, respektive na dolním toku řeky nestačí k přizpůsobení se povodňovému riziku. Aby bylo mimo jiné zabezpečeno, že celá strategie a metoda managementu rizik nebude platit izolovaně pouze pro povodí řeky Labe, ujistili se partneři z Maďarska a Rakouska, že přenosnost do praxe je platná i pro jiná povodí. Politická proměna strategie LABEL na národní a regionální úrovni je podporována zapojením významných institucí, mj. v rámci workshopů a konferencí.

*Stefanie Greis
Dr. Ing. Peter Heiland
INFRASTRUKTUR & UMWELT
Professor Böhm und Partner*

*Překlad: Ing. Petr Martykán
ÚÚR*

Projekt LABEL

je realizován v rámci programu Nadnárodní spolupráce Střední Evropa s podporou EU ve výši 3,365 mil. euro (celková hodnota projektu podle schválené žádosti je 4,276 mil. euro). Čeští partneři, kteří zastupují sedm českých krajů, dva podniky Povodí a Ministerstvo životního prostředí, mají z prostředků EU hrazeno 85 % výdajů.

V rámci Projektu LABEL čeští partneři mají plánovanou řadu aktivit od workshopů a seminářů až po zpracování projektové dokumentace a územně plánovacích podkladů.

Pilotní projekty jsou zaměřené např. na prověření možností zlepšení plavebních podmínek na Labi a zlepšení využitelnosti Labe jako významné dopravní cesty, možnosti splavnění Vltavy až do Českých Budějovic, zlepšení podmínek a infrastruktury pro vodní turistiku, zpřesnění území ohrožených povodněmi včetně doporučení pro územní plánování, vymezení oblastí se zvýšeným povodňovým rizikem, posouzení lokalit vhodných pro akumulaci povrchových vod. Řada těchto studií je pořizována jako podklad pro zásady územního rozvoje krajů.

Partnerství v projektu umožňuje územnímu plánování bezprostředně implementovat aktuální zahraniční přístupy jak při snižování rizik vzniku a zejména důsledků povodní, tak i při prohloubení spolupráce s vodoprávními a vodohospodářskými institucemi. Současně umožňuje řešení širších a přeshraničních územních vazeb rozvojových záměrů a do budoucna zlepšení ochrany labského povodí před povodněmi.

Další informace o Projektu LABEL a aktivitách jednotlivých projektových partnerů je možné získat na webových stránkách www.label-eu.eu.

*RNDr. Václav Tremel
člen redakční rady časopisu U&ÚR*